

УДК 378

DOI: 10.31376/2410-0897-2018-3-38-209-216

Валентина Василівна Мішедченко,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, e-mail: v.mishedchenko@gmail.com

Сергій Григорович Пішун,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, e-mail: peshas56@ukr.net

Галина Тихонівна Клобак,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, e-mail: kafpipo@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ УЧНІВ ТРЕТЬОГО КЛАСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто проблему музичного навчання й виховання учнів третього класу загальноосвітньої школи. Проаналізовано основні види діяльності на уроках музики, які повинен здійснювати вчитель на уроках музики у другому класі: вокально-хорова робота, вивчення музичної грамоти, слухання музики, творча діяльність.

Ключові слова: урок музики, третьокласники, програма з музики, музичне навчання й виховання, види музичної діяльності.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття в освіті України ознаменувався прийняттям Державного стандарту початкової загальної освіти, який поставив завдання розвитку особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, художньо-творчих здібностей, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в духовному самовираженні. Важлива роль у розв'язанні цих завдань належить музичному мистецтву. У зв'язку із цим перед музичною педагогікою постає багато проблем, серед яких однією з найактуальніших є проблема музичного навчання й виховання молодших школярів. Її наукове розроблення природно впливає з тих вимог, що постають перед учителем музики, а це безпосередньо впливає на теорію та практику музичної освіти.

Музичне мистецтво в загальноосвітній школі є не лише шкільним предметом, а й дійовим засобом впливу на них. Тому важливого значення набуває питання співвідношення музичного навчання і музичного виховання молодших школярів.

У процесі формування відповідного ставлення молодших школярів до музичного мистецтва повинно набувати дедалі більшої естетичної зорієнтованості. Дуже важливо, щоб кожен твір, що звучатиме на уроці, став для дітей значущим і залишив слід у їхніх серцях.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема музичного навчання й виховання молодших школярів багатогранна й різнопланова, тому вона досліджується у різних аспектах: психологічному, педагогічному, музичному тощо.

Психологи вивчають ідеальні утворення, що визначають здібності до музичної діяльності (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Костюк, О. Мелік-Пашаєв, В. Мясіщев, С. Науменко, Б. Теплов та ін.).

У музичному аспекті досліджуються механізми впливу музики на людей у зв'язку з їхньою психологічною організацією (Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Медушевський, С. Назайкінський, Б. Яворський та ін.).

На перетині названих аспектів перебувають педагогічні дослідження, бо музична освіта безпосередньо пов'язана з пошуком шляхів та методів формування й розвитку особистісних якостей у молодших школярів (В. Верховинець, Н. Ветлугіна, Л. Горюнова, Е. Жак-Далькроз, Д. Кабалевський, З. Кодай, К. Орф, К. Стеценко, Б. Тричков та ін.).

Культурологічні засади музично-естетичного виховання учнівської молоді представлені у наукових

працях В. Дряпіки, Л. Масол, Г. Падалки, А. Щербо та ін.

Проблеми музично-естетичного виховання дітей і молоді знайшли відображення у наукових працях О. Михайличенка, О. Ростовського, Л. Хлебникової, О. Щолокової та ін. І хоча до цього питання зверталось багато дослідників, поки що відсутня єдність у їхніх поглядах на музичне навчання і виховання молодших школярів.

Мета статті – розглянути методику музичного навчання і виховання учнів третього класу.

Виклад основного матеріалу. Третьюокласник – це вже «справжній» школяр. Фізично він більш сильний і міцний. У цей період спостерігається яскраво виражений психомоторний прогрес. Швидкий фізичний ріст приводить до того, що діти стають непосидючі. Розвиток нервової системи характеризується підвищенням рухливості нервових процесів, збільшенням урівноваженості процесів збудження та гальмування, зростанням ролі другої сигнальної системи у вищій нервовій діяльності.

Розумовий розвиток вищий. Увага й пам'ять стають більш довільними. Довільним стає і сприймання. Удосконалюється робота аналізаторів, що дозволяє розрізняти відтінки кольорів, висоту звуків тощо. Тому для молодших школярів корисно бувати у «яскравих» місцях, відвідувати уроки музики.

У третьому класі стійкішими стають інтереси, відбувається диференціація дітей за інтересами, серед них виявляються більш чи менш здібні. Третьюокласники намагаються показати себе. Це бажання необхідно підхопити й правильно спрямувати: давати можливість проявляти свою активність, ініціативність на загальну користь (наприклад, бути відповідальним за певну роботу на уроці, допомагати відстаючим дітям тощо) [2].

Третій рік опанування музики піднімає школярів на новий рівень осягнення особливостей музичного мистецтва. Зміст музичного навчання і виховання продовжується в третьому класі й будується за тематичним принципом: у *I семестрі*: «Пісня, танець, марш переростають у пісенність, танцювальність, маршовість» та «Інтонація». У *II семестрі*: «Розвиток музики» та «Будова (форми) музики» (за програмою, розробленою групою методистів під керівництвом О. Ростовського) [4].

У *I семестрі* учні сприймають і усвідомлюють пісенність, танцювальність і маршовість як найважливіші властивості музики, що виростають з пісні, танцю і маршу. Працюючи над темою «Інтонація», музично-слуховий досвід школярів, їхні музичні враження, набуті знання про засоби музичної виразності узагальнюються на вищому рівні – інтонація розглядається як основа музики, як носій її життєвого змісту. Подібно до слова, інтонація – єдність звуку й змісту. Проте, на відміну від обмеженого набору фонем у звуковому матеріалі слова, у музиці інтонація спирається на звук у всій повноті його властивостей. Слово називає явище, інтонація ж змушує відчути й пережити його [6, с. 118].

Музична інтонація – втілення художнього образу в музичних звуках. Вона функціонує за участю досвіду музично-змістових і позамузичних асоціативних уявлень слухача й черпає свою виразність із мовної інтонації, жестів і пластики тіла людини [6, с. 119].

Музика – мистецтво, що розкривається перед слухачем у звуковому потоці як розподілений у часі зміст. Тому не існує музики без розвитку, навіть коли вона зображує спокій і нерухомість. Розвиток музики – це процес відображення почуттів, настроїв, думок людини у динаміці й якісному перетворенні.

В основі розвитку музики лежать інтонаційні та тематичні зміни, що забезпечуються засобами музичної виразності. Спостереження за розвитком музики у процесі її сприймання й виконання дають змогу осягнути зміст твору, осмислити виразність музичної мови, засвоєння теми чверті є важливим етапом формування музичної культури школярів [6, с. 124].

Засвоєння цих тем ґрунтується на набутих школярами знаннях і вміннях, виконавських навичках, на інтонаційно-слуховому досвіді учнів. Їх вивчення передбачає постійне розкриття життєвих зв'язків музики через зіставлення подібних та відмінних інтонацій і тем, елементів музичної мови, частин музичного твору, прийомів розвитку, жанрових особливостей тощо. Важливо, щоб музична мова твору ставала для учнів засобом сприймання та розуміння його образного змісту.

Однією з особливостей програми є те, що для кращого запам'ятовування музичних творів вона передбачає варіативне повторення частин з них: пісня спочатку подається для слухання, а в наступному класі чи чверті – для хорового співу; зіставляються різні обробки тієї самої народної пісні різними авторами.

У третьому класі триває накопичення музичних вражень, пов'язаних зі сприйняттям і виконанням музики. Розширення інтонаційно-образного багажу дитини розвиває її емоційний відгук на музику, формує стійкий інтерес до музики як частини її життя. Головним є не знання про музику, а знання самої музики. Цьому сприяє перш за все виконавська діяльність (співи, гра на елементарних музичних інструментах, пластичне інтонування, рухи під музику тощо).

Одне із важливих завдань, які вирішує урок музики в загальноосвітній школі – навчити дітей співати. *Вокально-хорова робота* з третьокласниками спрямовується на подальший розвиток навичок дзвінкого, наспівного, легкого співу, поступове розширення співацького діапазону вгору та вниз. До кінця навчального року, якщо робота вчителя буде правильною, яскраво виявлятимуться вікові особливості розвитку

співацького голосу: з'явиться дзвінкість, посиляться звучання, збагатиться тембр, стане чистішою інтонація. Співацький діапазон третьокласника на кінець навчального року має бути в межах $do_1 - re_2$ октави.

Особливу увагу варто приділити розвитку вокального слуху школярів, під яким розуміється здатність розрізняти якість звучання голосу, контролювати й оцінювати свій спів і товаришів. Із цією метою необхідно частіше залучати учнів до оцінювання якості співу, обговорення виконавського плану [6, с. 114].

Співаючи у колективі на уроках музики, прищеплюється любов до співу, діти вчаться співати правильно, красиво, виразно, чисто, що дуже важливо для музичного, зокрема, вокального розвитку школярів. Хоровий спів сприяє формуванню естетичного, художнього смаку дитини, розширює її кругозір.

Вокально-хорова робота у третьому класі починається зі співу поспівок. Корисно співати гами не тільки в помірному, а й в дуже повільному темпі. Це допомагає виробити глибоке дихання та вміння затримувати його. Учитель стежить за тим, щоб усі звуки співалися рівно, з однаковою силою. Школярі співають вправи на легато та стакато. Вчаться ясно формувати голосні, тягнути їх. Співають мажорні й мінорні тризвуки, привчаються їх чути, розрізняти.

Кожна вокальна вправа має своє головне завдання: для розвитку кантилені, дихання даються вправи протяжного характеру; для вироблення дзвінкого звука пропонуються вправи, в яких переважають дзвінкі голосні звуки; вправи у вигляді секвенції розвивають слух дітей, привчають швидко переключатися з однієї тональності в іншу. За мірою розширення діапазону дитячих голосів у зв'язку із загальним зростанням і вокальним розвитком учнів розширюється й діапазон вправ.

Протягом одного уроку учні співають дві-три вправи. З уроку в урок протягом довгого часу можна виконувати одну-дві вправи, а третя – змінюється. У третьому класі повинен переважати двоголосний спів. Клас ділиться не на голоси, а на дві групи. Під час співу двоголосних пісень учні міняються партіями. Початкові двоголосні пісні, прості й вузькі за діапазоном, сприяють розвитку слуху й самостійності.

У роботі з дітьми широко практикується індивідуальний спів (соло). Учитель перевіряє, чи правильно співає окремих учнів, виправляє його.

Правильне розуміння пісні має велике значення. У третьому класі дитячу пісню можна написати на дошці й проспівати за нотами. Робота над піснею проходить у чотири етапи: ознайомлення з піснею, засвоєння літературного й музичного тексту, робота над технікою художнього виконання та завершальна художня обробка.

Завдання *I етапу* – ознайомити дітей з піснею так, щоб вона їм сподобалася, зацікавила їх, викликала бажання вчити її. Перший етап *охоплює: вступну бесіду, показ пісні, бесіду після показу.*

Вступна бесіда повинна бути коротка, емоційна, образна.

Показ пісні – чіткий, емоційний, без помилок. Чим більше пісня подобається дітям, тим охочіше й швидше вони будуть її розумувати, тим легше будуть переборювати труднощі. Багато залежить від того, як пісня буде показана вчителем. Якщо пісня виконується вчителем байдуже або невпевнено, то вона не справляє враження на дітей. Ця ж пісня, виконана вільно, виразно, впевнено, сприймається дітьми краще, подобається їм.

Бесіда після показу допомагає визначити ідейно-естетичний зміст твору (аналіз музики та літературного тексту), з'ясувати значення деяких слів.

II етап – пісня вивчається за фразами, учитель наголошує на однакових і неоднакових місцях у фразах.

Розумуванню пісні допомагає її виконання з нот. Учитель використовує елементарні знання музичної грамоти. У третьому класі просту народну або дитячу пісню можна написати на дошці й проспівати за нотами, називаючи їх або сольфеджуючи.

Під час розумування пісні необхідно звернути увагу дітей на правильні наголоси, на те, щоб сильна частка, наголошені склади виконувалися важче, активніше, ніж ненаголошені, які треба співати тихіше й м'якше.

III етап – продовження роботи. Йде робота над формуванням вокально-хорових навичок: дихання, дикції, інтонування, ансамблю та інших. Якщо пісня повільна, можна проспівати її швидше й показати, що такий темп не відповідає характеру тексту.

IV етап – закріплення – це не механічне повторення, а вдосконалене виконання пісні. Її співають від початку до кінця, поступово досягають свободи виконання, художнього виконання. Учитель підбиває підсумок – чого навчилися, повинен похвалити учнів. Обговорює з дітьми, як краще виконати пісню, щоб вона сподобалась слухачам. Бажано, щоб учитель знайшов нову інформацію про твір, композитора, повідомив дітям те, що раніше не говорив.

Особливу увагу варто приділити дітям-гудошникам (які не вміють співати, співають неточно). Їм доцільно рекомендувати виключно тихий спів, розсаджувати їх поміж учнями, що добре співають. Таким учням потрібно давати окремі вправи на низьких нотах в обмеженому діапазоні, поступово ускладнюючи музичний текст.

Третьюокласники продовжують вивчати *нотну грамоту*. Учні засвоюють елементарні правила нотопису, тривалості (чверть, восьма, половинна, шістнадцята, ціла) й відповідні їм паузи; дістають уявлення про тон і півтон, знаки альтерації, крапку біля ноти, стійкі та нестійкі ступені ладу; співають за нотами і за ручними знаками поспівки та пісні з використанням усіх ступенів. Важливо, щоб засвоєння нотної грамоти не стало самоціллю, а органічно пов'язувалося зі співом та грою на музичних інструментах, було засобом розвитку музичної культури школярів [6, с. 114].

Усвідомити особливості мажору і мінору допоможе прийом пластичного інтонування, яким учні підкреслять зміну ладу. Третьюокласники емоційніше «переживуть» музику, відчують її розвиток, якщо їм запропонувати по черговому вставати, і так само поступово сідати. Коли ж несподівано почують зміну барви (світлу, сонячну) – мажор, потрібно встати всім, а потім поступово (на чергове звучання інтонації) сідати.

Важливо, щоб засвоєння нотної грамоти не стало самоціллю, а органічно пов'язувалося зі співом та грою на музичних інструментах, було засобом розвитку музичної культури школярів.

Ефективність уроку музики зростає, якщо застосовувати комплекс мистецтв, вдатися до міжпредметних зв'язків, які допоможуть сформувати в учнів цілісну систему знань про мистецтво. Порівнюючи музику з творами інших видів мистецтв, доцільно простежувати зв'язки між ними, що сягають їх спільного походження, синтетичних функцій.

Протягом третього року навчання школярі вивчають й аналізують музику з орієнтацією на нотний запис. Щоб виявити успіхи учнів, на підсумкових уроках варто запропонувати визначити за нотним записом на дошці знайому пісню чи тему інструментальної музики.

Діти молодшого шкільного віку мають невеликий емоційно-естетичний досвід, не можуть орієнтуватися в розмаїтті настроїв, утілених у музичних творах, а тому розвиток емоційної сфери дітей має відбуватися шляхом поетапного розширення кола естетичних емоцій.

Слухання музики – складова частина шкільного уроку музики. Одним із важливих завдань музичного виховання у школі є підвищення загальної музичної культури дітей, розширення їхнього кругозору, формування музичного сприйняття дітей.

У третьому класі музичні твори для слухання ускладнюються як за обсягом, так і за змістом. Діти слухають твори, написані спеціально для них, і твори для дорослих (уривки з балетів, увертюри до опер та ін.): «Запорізький марш» Є. Адамцевича, увертюру до опери «Кармен» Ж. Бізе, «Симфонію соль мінор» (третьо частину) В. Сокальського, «Ранок» із сюїти «Пер Гюнт» Е. Гріга, українські троїсті музики, «Три подружки» Д. Кабалевського, «Карнавал тварин» К. Сен-Санса, хор «А вже весна» з опери «Зима і весна» М. Лисенка, «Петя і Вовк» С. Прокоф'єва та інші [5].

Учні люблять слухати музику. Цей вид музичної діяльності урізноманітнює урок, робить його змістовнішим, допомагає прищепити любов до музичного мистецтва.

Музика, яку слухають учні, повинна відповідати таким вимогам: доступність змісту, близькість інтересам дітей.

Процес слухання музики складається з чотирьох умовно виділених *етапів*: вступне слово вчителя; власне слухання музичного твору; аналіз музичного твору; повторне слухання.

Вступне слово вчителя створює емоційний настрій, викликає інтерес і підготовлює школярів до сприймання музичних творів. Вчитель намагається у своїй розповіді наблизити учнів до музики. Проводячи вступну бесіду, вчитель не тільки уточнює, доповнює знання дітей, а й повідомляє нові факти, події, необхідні для розуміння музики. Вступна бесіда повинна бути емоційною, образною.

У визначенні обсягу й змісту підготовчої інформації необхідно керуватися вказівками відомих музикантів, педагогів – Б. Асаф'єва, Д. Кабалевського, Н. Гродзенської, В. Шацької, поданих далі.

– Завдання вступного слова – поглибити, закріпити й зробити більш осмисленими враження дітей, зацікавити, емоційно захопити слухачів, заразити своєю любов'ю до музики.

– Слово вчителя має бути різноманітним за змістом: це розповідь про сам твір, у другому випадку – це розповідь про історію написання, у третьому – розповідь про композитора, а іноді – лише про виконавця. Ці компоненти можна поєднувати.

– У розповідях про музику не повинно бути ні головних, ні побічних партій, ні реприз, ні розробок, тобто всього того, чого діти не зрозуміють.

– У розповідях про музику слід ввести учнів у ту атмосферу, в якій створювався твір, розказати про ті обставини, в яких він задуманий і написаний. Музичний твір має своїх батьків (композитор і епоха). Усе це Д. Кабалевський назвав «біографією художнього твору», й знання цих біографій становить основу художньої освіти слухача.

– «Якщо хочете, щоб юні слухачі були активні, будьте активні самі; якщо ви хочете, щоб вони виявляли інтерес до музики – відчувайте цей інтерес завжди в собі; якщо ви хочете, щоб діти полюбили музику – любов повинна бути у власному серці; якщо ви хочете навчити дітей думати про музику – думайте разом з ними» (Д. Кабалевський).

- Не слід забувати про «запитальну форму» розповіді. Замість того, щоб отримати від учителя готові істини, діти повинні разом з ним і при його допомозі міркувати на ту чи іншу тему.
- Головними особливостями вступної бесіди є лаконізм, точність постановки запитання, яскраві образи й приклади.
- Цифри, факти, імена, цитати варто добирати дуже ретельно, залишаючи лише те, що запам'ятають діти.
- До термінології треба підходити з таким розрахунком, щоб термін узагальнював те, що дітям стало відомо з попередніх спостережень за музикою.

Іноді на уроці музики використовуються й твори інших видів мистецтв: живопису та літератури. Так, при прослуховуванні п'єси П. Чайковського «Осінь» можна запропонувати дітям визначити, яка з двох картин І. Левітана – «Золота осінь» чи «Сокольники» більше співзвучна з твором. Або при слуханні «Богатирської симфонії» А. Бородіна можна запропонувати картину В. Васнецова «Богатирі».

Іноді у вступному слові вчитель може використати діафільм або кінофільм про життєвий і творчий шлях композитора.

«Слово повинно настроїти чутливі струни серця. Пояснення музики повинно нести в собі щось поетичне, щось таке, що наближало б слово до музики» (В. Сухомлинський).

Необхідно привчити учнів слухати музику в цілковитій тиші. Це вміння має велике значення – воно виховує у дітей витримку, привчає їх поважати виконавця та слухачів. Діти слухають музику на уроці переважно у грамзапису, який дозволяє ознайомити учнів зі звучанням різних голосів, хорів, зі звучанням оркестрів різного типу.

Учитель музики повинен учить дітей слухати музичний твір. Пасивне слухання, коли думки розрізнені, приносить мало користі. Активне слухання виховується поступово, шляхом переходу від найпростішого до найскладнішого.

Попередні запитання (перед слуханням) роблять сприйняття твору більш цілеспрямованим, бо діти, слухаючи музику, шукають відповідь на запитання. Якщо дати запитання, на яке можна відповісти зразу, то відповідь буде знайдено швидко, й у дітей знизиться інтерес до музичного твору. Тому запитання повинно бути таким, щоб змусити дітей слухати весь твір (Як змінюється музика протягом твору? Які почуття й настрої виражені в музиці? та інші).

Аналіз музичного твору є невід'ємною частиною діяльності учнів на уроках музики. Він допомагає проникнути в зміст та складний світ художніх образів. Саме на етапі аналізу школярі набувають досвіду музично-творчої діяльності, оволодівають знаннями, вміннями й навичками, необхідними для повноцінного естетичного сприймання музики.

Третьюкласники аналізують музичний твір за такою схемою:

- визначення загального характеру музичного твору;
- встановлення динаміки емоційного розвитку образу, кульмінації твору;
- характеристика окремих компонентів та їх роль у створенні художнього образу, взаємозв'язок засобів виразності;
- визначення ідейно-естетичного змісту твору.

Аналізуючи музичний твір, школярі дають відповіді на такі запитання вчителя:

Який вид виконання музичного твору (оркестровий, сольний чи хоровий)?

Який жанр твору?

Який оркестр виконує танець (симфонічний, естрадний, духовий чи народних інструментів)?

Які інструменти вам знайомі?

Що сприяє пісенному характеру?

Яка динаміка?

Який темп?

Як змінюється музика протягом твору?

Чи існує взаємозв'язок між літературним текстом і музикою?

Чи є вступ, програвання між частинами, закінчення?

Який інструмент чи група інструментів виконують мелодію?

Скільки разів змінюється мелодія твору?

Яка форма твору (куплетна, дво-, тричастинна)?

Які музичні інструменти виконують вступ?

Який настрій передається в музиці?

Що хотів показати композитор наростанням музики, збільшуючи темп?

Під час аналізу музичних творів велике значення має мовний досвід школярів. Діти часто відчувають труднощі, добираючи потрібні слова для висловлення своїх вражень від музики. Їхні висловлювання нерідко

зводяться до кількох визначень, що пояснюється збідненим лексичним запасом. У класі доцільно мати таблиці з емоційними характеристиками музики. Збагаченню лексики учнів сприятиме образна, виразна мова вчителя із застосуванням влучних епітетів і зворотів.

Кожний проаналізований і сприйнятий музичний твір – це ще один крок у художньо-естетичному розвитку дітей, який наближає їх до оволодіння музичною культурою.

Повторне слухання має на меті закріпити в пам'яті дітей музичний твір, музичні враження, поглибити їх сприйняття. Учителю треба пам'ятати, що повторне прослуховування музичного твору може як поглиблювати, так і ослаблювати враження, тому кожне повторення необхідно ретельно готувати.

Одне з найважливіших завдань уроків музики – активізувати учнів, забезпечити їхній музично-творчий розвиток. У процесі багатогранного музикування значне місце відводиться музично-творчій діяльності, яка стимулює активність учнів, сприяє розвитку їхніх музичних здібностей.

Дитяча творчість необхідна дітям для їхнього розвитку. Ще в 20-ті роки Б. Асаф'єв писав про необхідність виховувати творчий тип мислення, застосовуючи елементи творчої діяльності. Він підкреслював, що «кожний, хто хоч трохи відчув у мистецтві радість творчості, зможе сприймати й цінувати все хороше» [1, с. 12].

Творчий процес тренує та розвиває пам'ять, мислення, активність, спостережливість, цілеспрямованість, логіку. Творчість пов'язана із самостійними діями, з умінням оперувати знаннями, застосовувати їх на практиці. Усе, що творчо засвоїв учень, стає міцним надбанням, а життя дитини збагачується новими почуттями.

У навчально-виховній роботі доцільно використовувати, по-перше, творчі завдання, що сприяють розвитку ритмічного відчуття, ладового, звуковисотного й інтонаційного слуху, художньо-образних уявлень у процесі гри на дитячих музичних інструментах, виконавських здібностей; по-друге, творчі завдання художньо-естетичної спрямованості, виконання яких впливає на формування й розвиток якостей і властивостей творчої особистості, а саме: художнього сприймання, уяви, оригінального, асоціативного мислення, емоційно-чуттєвої сфери.

Музично-творчі вправи на уроках музики не переслідують мети підготувати композиторів. Головне, що відбувається процес залучення учнів до музики, пробудження віри в себе, тренування уяви, пам'яті [3, с. 61].

З метою вдосконалення музично-творчого розвитку третьокласників можна використовувати загадки. Над ними вчитель працює так: імпровізує мелодію і співає її всім класом; спільно добирає музичні інструменти для втілення того чи іншого персонажа; інсценує кожну загадку (з допомогою дитячого «оркестру»); проводить конкурс на кращих виконавців. Учні третього класу можна запропонувати виконати такі творчі завдання: інсценізація пісні, заспівати відповідь на мелодію-запитання, створення музичної казки, «намалювати» музику, створення імпровізацій, що використовують елементи інсценізації, та інші.

Видом музично-творчої діяльності, який максимально розвиває школяра музикально і відповідає віковим особливостям психічного і музичного розвитку, є його музикування на дитячих музичних інструментах. Оркестрантами можуть бути всі діти без винятку, бо тут не потрібна чистота вокального інтонування.

Вивчати гру на музичному інструменті краще почати з видобування одного-двох звуків у найзручнішій, простій для даного інструмента послідовності. Засвоївши прийоми видобування звуку, треба розучити поспівку, до якої б входили вже вивчені звуки. Учитель пропонує дітям добирати на слух просту мелодію. Добре, якщо весь клас забезпечений однаковими інструментами. Можна побудувати роботу й по-іншому: перший ряд грає на сопілках, другий ряд – на ударно-шумових, а третій ряд – на металофонах. Можна роздати по одному інструменту на парту, тоді діти грають за чергою. Одні грають, а інші співають, потім міняються.

П'єси для виконання на дитячих музичних інструментах повинні бути чіткими за ритмом, контрастними, з динамічними акцентами. Учитель музики, який робить інструментування та оркестровку, повинен виходити з виразних особливостей п'єси, виділяючи й підкреслюючи в ній найцікавіші та яскраві моменти. На музичних інструментах можна виконувати творчі доробки школярів [3, с. 62].

Висновки. Отже, використання різних видів музичної діяльності на уроках музики у третьому класі сприяє вихованню й розвитку інтересу до серйозної музики, вихованню і розвитку навичок аналізування і осмислення творів мистецтва, емоційному, творчому виконанню музичних творів, розвитку навичок синтезування музичних творів з іншими видами мистецтва та явищами життя.

Урок музики – основна форма використання всіх засобів музичного виховання в процесі формування естетичної культури молодшого школяра.

Список використаних джерел та літератури

1. Асаф'єв Б. В. Музыкальная форма как процесс. Кн.1–2 / Б. В. Асаф'єв. – Л. : Музыка, 1971. – 376 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч.посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська,

3. В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
3. Міshedченко В. В. Методика музичного виховання : навч. посіб. / В. В. Міshedченко. – Глухів, 2004. – 119 с.
4. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах / Е. П. Печерська. – К. : Либідь, 2001. – 272 с.
5. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Музика: 1–8 класи / Авт. кол. Р. Марченко, О. Ростовський, Л. Хлебникова. – К. : Шкільний світ, 2001. – 238 с.
6. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2000. – 216 с.

Валентина Васильевна Миshedченко,
кандидат педагогических наук, доцент кафедры
педагогики и психологии начального образования
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: v.mishedchenko@gmail.com

Сергей Григорьевич Пишун,
кандидат педагогических наук, доцент кафедры
педагогики и психологии начального образования
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: peshas56@ukr.net

Галина Тихоновна Кловак,
доктор педагогических наук, доцент кафедры
педагогики и психологии начального образования
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: kafpipo@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ ТРЕТЬЕГО КЛАССА ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье рассмотрена проблема музыкального обучения и воспитания учеников третьего класса общеобразовательной школы. Проанализированы основные виды деятельности, которые должен осуществлять учитель на уроках музыки в третьем классе: вокально-хоровая работа, изучение музыкальной грамоты, слушание музыки, творческая деятельность.

Ключевые слова: урок музыки, ученики третьего класса, программа по музыке, музыкальное обучение и воспитание, виды музыкальной деятельности.

Valentyna Mishedchenko,
candidate of pedagogical sciences, assistant professor
of the department of psychology and pedagogics of
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,
e-mail: v.mishedchenko@gmail.com

Serhiy Pishun,
candidate of pedagogical sciences, assistant professor
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical
University, primary tducation pedagogics
and psychology department,
e-mail: peshas56@ukr.net

Halyna Klovak,
doctor of Pedagogical sciences, assistant professor
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical
University, primary tducation pedagogics
and psychology department,
e-mail: kafpipo@gmail.com

FEATURES OF MUSIC TRAINING AND EDUCATION OF THE THIRD GRADE PUPILS OF THE COMPREHENSIVE SCHOOL

Introduction. *The beginning of the XXI century in the education of Ukraine was marked by the accepting the State Standard of Elementary General Education, which sets the task of developing a personal valuable relation to art, artistic and creative abilities, understanding and creating artistic images and the need for spiritual self-expression. An important role in solving these tasks belongs to musical art. Considering it, music pedagogy faces many problems, among which one of the most actual is the problem of musical education and training of junior pupils. Its scientific development naturally comes from the requirements to the teacher of music and directly affects the theory and practice of musical education.*

At comprehensive school, musical art is not only a school subject learned by pupils but also an effective means of influencing them. Therefore, the issue of correlation of junior pupils' musical education and musical training becomes important.

Purpose: *to consider the method of musical education and training of third grade pupils of a comprehensive school.*

Methods: *Analysis of psychological and pedagogical sources, own judgments, generalization, systematization.*

Results. *Music lessons in the third grade raise the pupils to a new level of comprehension of the features of musical art. Assimilation of the program material is based on the pupils' acquired knowledge and skills, the intonational and auditory experience and involves the continuous discovery of vital connections of music through the comparison of similar and different intonations and topics, elements of the musical language, parts of the musical work.*

Originality. *To substantiate the essence of the organizational and pedagogical methods and techniques that will influence the development of the musical culture of third grade pupils of the comprehensive school.*

Conclusion. *Using of various types of music activities at music lessons in the third grade greatly contributes to the education and development of interest in serious music, the development of skills for analysis and comprehension of art works, emotional, creative performance of musical works, the development of skills for the synthesis of musical works with other types of art and with the phenomena of life.*

Key words: *music lesson, third grade pupils, music program, musical education and training, types of musical activities.*

References

1. Asaf'ev B. V. Muzykal'naya forma kak process. Kn.1-2 / B. V. Asaf'ev. – L.:Muzyka, 1971 r. – 376 s.
2. Vikova ta pedagogichna psykholohiya: Navch.posib. / O. V. Skrypchenko, L. V. Dolyn's'ka, Z. V. Ogorodnijchuk ta in. – K.: Prosvita,2001. – 416 s.
3. Mishedchenko V. V. Metodyka muzychnogo vykhovannya. Navchal'nyj posibnyk / V. V.Mishedchenko – Glukhiv, 2004. – 119 s.
4. Pechers'ka E. P. Uroky muzyky v pochatkovykh klasax / E. P. Pechers'ka. – K.: Lybid', 2001. – 272 s.
5. Programy dlya zagal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. Muzyka: 1-8 klasy /Avt. kol. R.Marchenko, O.Rostov's'kyj, L.Khlebykova. – K.: Shkil'nyj svit, 2001. – 238 s.
6. Rostov's'kyj O. Ya. Metodyka vykladannya muzyky v pochatkovij shkoli / O. Ya. Rostov's'kyj. – Ternopil': Navchal'na knyga - Bogdan, 2000. – 216 s.

Отримано редакцією 23.08.2018 р.

УДК 379.8

DOI: 10.31376/2410-0897-2018-3-38-216-223

Алла Володимирівна Дяченко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
промислового дизайну та інформаційних технологій
Київського державного інституту декоративно-прикладного
мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука,
e-mail: diachenko.alla@ya.ru

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто особливості організації дозвіллевої активності студентської молоді як соціальної групи. Розглянуто сутність анімації як сучасної форми соціальної роботи у сфері дозвілля молоді. Автор зазначає, що навчальна діяльність студентів відбувається в постійному взаємозв'язку з дозвіллевою діяльністю, у якій студент має можливість взаємодіяти із соціальним оточенням та задовольняти різні соціальні потреби. Аналізуються провідні види діяльності, яким студенти надають перевагу на дозвіллі. Особливу увагу приділено завданням активізації традиційних виховних сфер ЗВО, розбудові позитивного